

REGISTERBLAD

Namn och datum: Leif Göthe och Göran Nordin (981026), Leif Göthe och Oskar Norrgrann (980217)

Område av riksintresse för naturvård i Västernorrlands län

Områdesnummer: NRO22075

Områdesnamn: Ljustorpsån-Mjällån

Kommun: Timrå och Härnösands kommuner

Kartblad: 17 H NO

Läge: 17H8G3C5A

Area: 6760 ha

Naturgeografisk region:

28a. Sydligt boreala kuperade området: Medelpad och "Höga Kusten" i Ångermanland

30a. Norrlands vågiga bergkullterräng med mellanboreala skogsområden.

Kust/havsregion:

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Huvudavrinningsområde 40 Indalsälven

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsformer: Vågig bergkullterräng

Riksvärde

Kvartär stratigrafi, raviner, nivor		
Vattendrag	Fauna, Flora	

Värdeomdöme:

De höga naturvärdena längs Ljustorpsån-Mjällån ligger inom tre skilda intresseområden,

- åarnas värde som reproduktions- och uppväxtområden samt vandringsstråk för havsöring och harr

- förekomsten av sällsynta och hotade växter längs främst Mjällåns dalgång.

- dalgångens landskapsformer med ett utpräglat nip-ravinlandskap, som från geomorfologisk synpunkt betecknas som ett av de mest skyddsvärda i landet. Värdeomdömet kan här preciseras som "fullständig representation i liten skala av de norrländska dalgångarnas formserier".

Huvudkriterier:

B. Väsentligen opåverkande naturområden

C. Områden med sällsynta naturtyper, hotade eller sårbara biotoper och arter

Förutsättningar för bevarande:

Ljustorpsån-Mjällån bevaras i och återställs till ett så naturligt miljötillstånd som möjligt.

- Vattenkvaliten uppfyller fastställda miljökvalitetsmål för naturvatten.
- Ingen ytterligare vattenreglering och inga dikningar.
- En tillräckligt bred skyddszon av träd och annan vegetation sparas längs stranden.
- Inga inplanteringar av främmande arter eller fiskstammar.
- Inga fiskutsättningar med undantag för genetiskt material från ursprungsbestånd.
- Biotopvård utförs på ett sådant sätt att vattenbiotopen återställs till så naturliga förhållanden som möjligt.
- Onaturliga vandringshinder för fisk och andra organismer elimineras. Vägövergångar är utförda så att utter kan passera obehindrat och att den naturliga bottnen i vattendraget bibehålls eller återställs.

Ingrepp i nip- och ravinformationer samt åsbildningar bör undvikas. Öppnande av nya materialtäkter bör ej ske. Inga torvtäkter bör tillåtas inom tillrinningsområdet.

Säkerställande:

Klarlägg hur vattenekosystemet kan skyddas.

Områdets huvuddrag: Ljustorpsån och Mjällån är biflöden till Indalsälven. Åarna förenas i sitt nedre lopp och mynnar i älven i Stavreviken strax uppströms älvens mynningsdelta. Ljustorpsån har före sammanflödet med Mjällån en medelvattenföring av 4,4 m³/s från ett 472 km² och dess flöde är av något mindre storlek. Åarnas medelvattenföring är vid det gemensamma utloppet i Indalsälven 8,8 m³/s.

Både Ljustorpsån och Mjällån rinner fram i markerade dalgångar med höga omgivande berg. I jämförelse med Ljustorpsåns breda dalbotten från Lagfors och ned till älven är dock Mjällåns dalgång betydligt mera skarpskuren.

De övre delarna av Ljustorpsån har en rikt varierad vattenregim och går främst genom skogsmark. Vattensystemets största sjö är Stor-Laxsjön med en areal på 1 180 ha. Sjön är reglerad med en amplitud på 3 m. I sitt nedre lopp rinner ån meandrande genom jordbruksmark och bottenmaterialet består här enbart av finare sediment. Efter sammanflödet med Mjällån går åns lopp i ett slingrande meanderlopp med korvsjöar, strandvallar och leveer.

Ljustorpsån är relativt kraftigt påverkad av vattenkraftsutbyggnad genom Rundbackens kraftverk i åns övre del. Kraftanläggningen utgör ett definitivt vandringshinder för fisk. Båda åarna är påverkade av flottningsrensningar.

Mjällån är oreglerad med en långsamt fallande profil. Ån är djupt nedskuren i mycket mäktiga sedimentlager. Längs Mjällåns dalgång går ett isälvsstråk och dalgången har klassiska lokaler för studier av lervarvkrönologin i denna del av landet. Erosionen är fortfarande aktiv och terrasserna längs vattendraget är ofta sönderskurna av raviner och nipor. Tillsammans med Ljustorpsåns nedre lopp uppvisar åarna på en sträcka av mindre än fyra mil en ovanligt komplett serie av de former som utmärker norrländska älvdalar, från högsta kustlinjens randdeltakomplex via dalgångens terrasser, nipor, raviner och meanderlopp till och med älvens kustdelta.

Ljustorpsån-Mjällåns vattensystem är reproduktionsområde för havsöring, harr, stationär öring och flodnejonöga. Åarna bedöms äga mycket stor betydelse för länets totala havsöringsproduktion. Området har utpekats som särskilt skyddsvärt med hänsyn till förekomst av skyddsvärda fiskarter/stammar. Av intresse är också vattendragens funktion för reproduktionen av flodnejonöga, som drastiskt minskat i förekomst i länets kustvattendrag. Vissa sjöar inom tillrinningsområdet är svartlistade med avseende på förhöjda kvicksilverhalter i fisken.

Åarnas vattenkvalitet är efter kalkningsåtgärder i dag tillfredsställande från försurningssynpunkt. I Ljustorpsåns källområde har omfattande kalkningsinsatser gjorts.

Längs Ljustorpsån-Mjällåns dalgång återfinns botaniska objekt av högt skyddsvärde. Vid Bastusjöberget i Mjällåns källområde förekommer den mycket sällsynta smällvedeln (sex lokaler i landet). I ravinerna vid Latmansmon, Viksjö, växer de sällsynta gräsen sötgräs, köseven, storgröe och glesgröe. Utmed längre åsträckor återfinns mandelpil och älvtolta på stränderna. Vid Billberget växer bl a fjällbräcka och bergviol.

Anmärkningar:

Referenser: Guvå L, 1972. Naturvårdsinventering i Västernorrlands län. Del 3. Medelpad. Kommitten för planering av Indalen, 1979. Indalen, ett historiskt källflöde. Statens naturvårdsverk, 198G. Svenska nip- och ravinlandskap. SNV rapport 3156. Wallin, Q Ch, 1982. De mindre vattendragen i Västernorrlands län. Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Publ. 1982:4. Guvå L 1971. Naturvårdsinventering i Västernorrlands län. Del 2. Ångermanland: Ådalen. Fözö Istvan, 1975. Översiktlig grusinventering i Västernorrlands län. Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Publ 1975:17. Härnösandskommitten, 1985. Härnösand Fözö Istvan, 1980. Ådalen. Den geologiska utvecklingen vid slutet av istiden. Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Lundqvist J, 1987. Beskrivning till jordartskarta över Västernorrlands län och förutvarande Fjällsjö kommun. SGU. Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 1983. Kalkningsplan för sjöar och vattendrag. Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Publ. 1983:3. Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintressen för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk. Bergquist, B. 1996. Särskilt skyddsvärda vattenområden med hänsyn till fiske, friluftsliv och förekomst av skyddsvärda fiskarter/stammar.